

there are some differences in scientists' views on its concept. The article examines different approaches to the social competence structure; this structure is not something unchangeable, but it varies depending on the scientists' views on the competence essence and the components forming its qualitative content. The article emphasizes that some components help us to consider the social competence as an integrative personal formation, unfolded in accordance with certain age-related patterns of personal development. The functional purpose of social competence has been examined. Age features of primary schoolchildren, adolescents and senior high school students are described.

We have determined that the educational school space as a social institute modelling social relations serves as a source for pupils' social competence development. This space represents a psychological and pedagogical reality, including specially organized conditions for formation of a personality, as well as opportunities for their social competence development. The possibilities of such development during general secondary education are revealed; basic pedagogical strategies for it are determined.

Keywords: educational space, social competence, situation of organized social experience, pupil's personal development.

Отримано: 10.04.2016.

УДК 1569.923

І.П. Чапко

СПРЯМОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ

І.П. Чапко. Спрямованість особистості як чинник задоволеності життям. У статті досліджено вплив спрямованості особистості на задоволеність життям. За результатами теоретичного та емпіричного аналізу було доведено, що спрямованість особистості формує сприйняття себе та світу і визначає певну позицію особи у житті. Вона спонукає до активності і певною мірою налаштовує на позитивну чи негативну оцінку власних результатів та подій, а відтак впливає на загальну оцінку задоволеності життям. В статті розкрито складність визначення показника задоволеності життям як суб'єктивної оцінної категорії. Наведено переваги методик, обраних для дослідження "Визначення спрямованості особистості" ("Орієнтована анкета" Б.Басса, адаптована В. Смекалом та М.Кучерою), "Індекс життєвої задоволеності" (Б.Ньюгартен, адаптована Н.В. Паніною), та Шкала задоволеності життям Е.Дінера.

За результатами емпіричного дослідження, було визначено, що найвищий рівень задоволеності життям мали респонденти зі спрямованістю "на взаємодію" та "на справу". Встановлена позитивна кореляція між спрямованістю "на взаємодію" та задоволеністю життям, а також негативна кореляція між спрямованістю "на себе" та задоволеністю життям. Взаємовпливу спрямованості "на справу" та рівня задоволеності життям встановлено не було. Було визначено, що серед різних факторів найбільший вплив на рівень задоволеності життям має оптимізм, самооцінка, впевненість у досягненні власних цілей та активність. Емпіричне дослідження було здійснене на при-

кладі студентів раннього дорослого віку філософського та фізичного факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ключові слова: спрямованість особистості, задоволеність життям, самосприйняття, юнацтво, ранній дорослий період, студенти.

И. Чапко. Направленность личности как фактор удовлетворенности жизнью. В статье исследовано влияние направленности личности на удовлетворенность жизнью. В результате теоретического и эмпирического анализа было установлено, что направленность личности формирует принятие себя и мира, формирует определенную позицию личности в жизни. Она побуждает к активности и настраивает на позитивную или негативную оценку своих результатов и событий, и таким образом, влияет на общую оценку удовлетворенности жизнью.

В статье раскрыта сложность определения удовлетворенности жизнью как субъективной оценочной категории. Приведены преимущества методики, выбранных для исследования – "Определение направленности личности" ("Ориентировочная анкета Б.Басса, адаптированная В.Смекалом и М.Кучером"), "Индекс жизненной удовлетворенности" (Б.Ньюгартен, адаптированная Н.В.Паниной) и Шкала удовлетворительности жизнью Е.Динера.

В результате эмпирического исследования было установлено, что наивысший уровень удовлетворенности жизнью был у респондентов с направленностью "на взаимодействие". Найдена позитивная корреляция между направленностью "на взаимодействие" и удовлетворенностью жизнью, а также негативная корреляция между направленностью "на себя" и удовлетворенностью жизнью. Взаимовлияние направленности "на дело" и уровня удовлетворенностью жизнью не был определён.

Было установлено, что среди прочих факторов, наибольшее влияние на уровень удовлетворенности жизнью имеет оптимизм, самооценка, уверенность в достижении своих целей и активность. Эмпирическое исследование было выполнено на примере студентов раннего взрослого возраста философского и физического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Ключевые слова: направленность личности, удовлетворенность жизнью, самовосприятие, юношество, ранний взрослый период, студенты.

Постановка проблеми. Спрямованість особистості та задоволеність життям є складними психологічними феноменами, які пов'язані з особистістю та її життєвим шляхом. Спрямованість особистості характеризується і визначається потребами, включає мотивацію, інтереси, ціннісні орієнтації, світогляд, ідеали та переконання особи. Вона впливає на сприйняття себе та світу, формує ціннісні важелі та орієнтири, які дозволяють особистості оцінити власне життя. Задоволеність життям є одночасно загальнолюдьською потребою та загальною оцінкою власного життя. Вона стосується усіх потреб та подій у житті особи, однак, передбачити, які з них найбільше вплинуть на загальну оцінку задоволеності власним життям, важко. Це внутрішня суб'єктивна оцінка, яка здійснюється за внутрішньою шкалою, не завжди усвідомлюваною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження спрямованості особистості та задоволеності життям зосереджені на виявленні відмінностей між близькими за суттю поняттями, типізації, розробці методологічних підходів їх визначення, аналізі впливу різних факторів. Зокрема, задоволеність життям є одним з компонентів суб'єктивного благополуччя згідно з Е. Дінером та Р.М.Шаміоновим, психологічного благополуччя згідно з Н.Бредберн, А.С.Созонтовим і П.П.Фесенко, складовою щастя у М.Селігман та М.Аргайл, ототожнюється з щастям В.І.Зацепіним. Основними факторами, що впливають на задоволеність життям вважають соціально-демографічний та особистісний автори Е.Дінер, Л.В.Куліков, О.С.Копіна, Л.М.Мітіна та ін. У М.Аргайла це фактори наявності роботи та вільного часу, що розглядаються з позиції психологічних аспектів. М.Аргайл і Селігман довели, що задоволеність життям є загальною емоційною оцінкою людини свого теперішнього і минулого життя, однак не є сумою переваги позитивних емоцій над негативними [5, 1, 11].

Л.Божович, базуючи свою думку на культурно-історичному підході Л.С.Виготського, зазначала, що спрямованість особистості є системою домінуючих мотивів і ключовою структурою особистості. Автори М. Неймарк та Н.Толстих розширили класифікацію спрямованості розроблену раніше і додали третій її від – діловий[9]. Вчені Л.Божович та Б.Басс розробили власні методики визначення домінуючої спрямованості особистості з трьох основних векторів – спрямованості "на себе", "на взаємодію" ("колективістська") та "на справу". Відмінність між спрямованістю "на взаємодію" (Б.Басс) та "колективістською" (Л. Божович) полягала у тому, що перша передбачала спільну діяльність у колективі, а друга – перевагу колективних інтересів над власними, або альтруїстичну позицію. З часом "колективістська" теж почала трактуватись у Л.Божович та авторів, як про-соціальна позиція до взаємодії у Б.Басса "

Виділення невирішених частин проблеми. В психологічній літературі категорії спрямованості особистості та задоволеності життям розглядаються окремо: спрямованість – в рамках теорій та структури особистості, а задоволеність життям – у площині психологічного чи суб'єктивного благополуччя, щастя тощо. Разом з тим, численні дослідження задоволеності життям показали її залежність від внутрішнього сприйняття особою себе та світу. Воно формує мотиваційно-оцінне ставлення до різних подій та речей, цінність яких варіює з віком. Підвищення задоволеності життям неможливе без розуміння того, яким чином спрямованість особистості, що включає потяги, бажання, інтереси, ідеали, світогляд та переконання, впливає на задоволеність життям. Комплексного визначення спрямованості особистості не існує, однак можна оцінити домінуючу спрямованість особистості у певний період часу. Задоволеність життям є акту-

альною людською потребою та оцінкою свого життя. Універсального методу, який би дозволив визначити що її формує і визначає, не існує. У нашому дослідженні ми перевірили гіпотезу про те, що на задоволеність життям впливає спрямованість особистості.

Мета статті. Дослідити вплив домінуючої спрямованості особистості на задоволеність життям.

Виклад основного матеріалу. Феномен задоволеності життям досліджується багатьма дослідниками упродовж десятиріч. Крос-культурні порівняння значно розширили розуміння його суб'єктивної природи, однак яким чином він формується у різних людей, залишається не з'ясованим. Аналіз досліджень задоволеності життям в різних країнах виявив, що в її основі лежить ставлення особи до себе та оточуючого світу. Ця позиція визначається спрямованістю особистості, яка впливає на вибір діяльності, на те яким чином вона буде її здійснювати, і як оцінить її результати та задоволеність від життя в цілому. Складність феномену задоволеності життя полягає в тому, що він, хоча і означає загальну перевагу позитивних емоційних оцінок над негативними, однак не дорівнює їх сумі. Це суб'єктивна оцінка, яка здійснюється за внутрішньою шкалою.

Спрямованість є інтегральною характеристикою та властивістю особистості, вона визначає весь її життєвий шлях, налаштовуючи на певні досягнення, сфери реалізації, взаємодії та успіху. Її досліджували представники різних теорій та психологічних шкіл: у класичному біхевіоризмі – Б. Скіннер, Е.Толмен, Е. Торндайк, Дж. Уотсон, у психодинамічному підході – А. Адлер, Г.Салліван, З.Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні, К.Юнг, у гуманістичній психології та в рамках теорії потреб – А.Аткінсон, А.Маслоу, К.Роджерс, Л.Олпорт, Г.Хекхаузен, у діяльнісному підході та теоріях особистості – Б. Г. Ананьєв, О.М.Леонт'єв, Б. Ф.Ломов, С.Л.Рубінштейн, у культурно-історичному -Л.С.Виготський, Л.І. Божович, М.Неймарк та ін.

Спрямованість по-різному називалась різними авторами, зокрема: у С.Л.Рубінштейна – це "динамічна тенденція", яка на відміну від З.Фрейда включала не лише неусвідомлені мотиви та потреби, а усвідомлені теж. у О.М.Леонт'єва – "сміслоутворювальний мотив", у Л.Божович "система домінуючих мотивів", у В. Штерна – "диспозиція стосунків", у В.М.Мясищева – "домінуюче відношення", у Б.Г.Ананьєва – "життєва спрямованість" та ін. Концептуально новим розумінням спрямованості особистості було визнання С.Л. Рубінштейном спільного впливу усвідомлюваних та неусвідомлюваних мотивів та потреб у спонуканні до діяльності. Це значно розширило розуміння спрямованості особистості та її прояву [10].

Узагальнюючи аналіз теорій та досліджень, можемо зробити висновок, що задоволеність життям великою мірою залежить від ставлення особистості до себе та до світу, що збігається із вектором спрямованості осо-

бистості. Ця позиція по-різному називається у різних авторів, однак її суть полягає у налаштованості на позитивний перебіг більше, ніж на негативний. Це спрямованість на позитивний результат та на гармонічну взаємодію в соціумі, на покращення власного життя, а відтак і задоволеність ним. Спочатку дослідники виділяли два вектори спрямованості особистості – орієнтацію на себе чи на інших (соціум, колектив). Однак, американський психолог, Б.Басс додав третій вид спрямованості – діловий, або орієнтацію на справу. Ми вважаємо, що саме цей вектор є домінуючим у період навчання, у тих видах діяльності, які пов'язані із значною концентрацією уваги та зосередженості на процесі. Для з'ясування впливу домінуючої спрямованості на задоволеність життям, нами було здійснене емпіричне дослідження, результати якого викладені нижче.

Для виявлення взаємовпливу спрямованості особистості на задоволеність життям, ми застосували наступні методології: "Вивчення спрямованості особистості" в адаптації В.Смекала й М.Кучера (в оригіналі "Орієнтована анкета" Б.Басса); "Індекс життєвої задоволеності", в адаптації Н.В.Паніної (автор Б.Ньюгартен) та "Шкала задоволеності життям" Е.Дінера.

Результати опитування за вказаними методиками дають змогу визначити домінуючу спрямованість особистості з трьох наступних: "на себе", "на взаємодію" та "на справу". Індекс життєвої задоволеності, крім загальної задоволеності життям, оцінює окремі вектори, які характеризують життєву позицію людини та її ставлення до себе і своєї позиції у світі. Вони також показують проблемні зони особистості, над якими можна працювати. Це загальний інтерес до життя, активність, впевненість у досягненні своїх цілей, самооцінка та оптимізм.

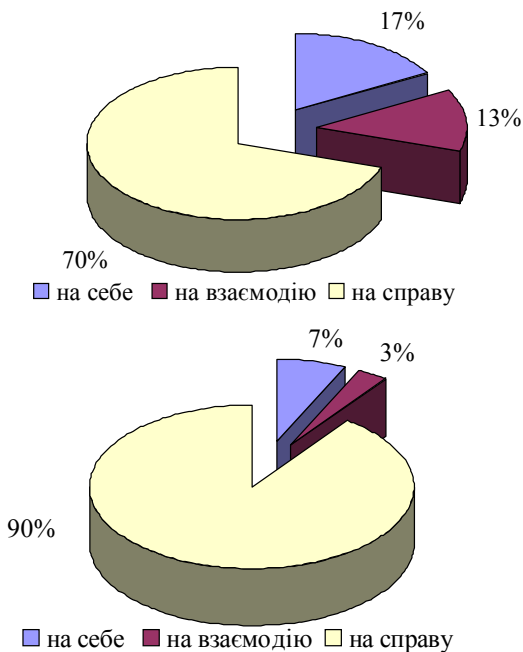
Методика Е.Дінера оцінює психічне благополуччя та задоволеність життям і містить когнітивну оцінку задоволеністю життям та емоційне самосприйняття. Останнє, як прояв спрямованості особистості, напряду впливає на задоволеність життям, і виражається у позитивній оцінці минулого, теперішнього та майбутнього. Негативне ж самосприйняття виражається у негативному ставленні в минулому та невпевненому ставленні до теперішнього та майбутнього [12].

Таким чином, обрані методики визначення задоволеності життям визначають задоволеність життям, оцінюючи певною мірою ставлення респондента до свого минулого та його результати, теперішнього та майбутнього та налаштованість на їх результати. Такий підхід корелює з ідеями концепцій самоприйняття, самоповаги та гідності про які писали К.Ріфф, А.Маслоу, К.Роджерс, М. Яхода, К.-Г. Юнг та Е.Еріксон [14, 17].

Емпіричне дослідження впливу спрямованості особистості на задоволеність життям було здійснено на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Загальна кількість респондентів становила

60 студентів 3 курсу бакалаврів. З них 30 навчаються на філософському факультеті, спеціальність "політологія", 30 – на фізичному факультеті, спеціальність "фізика та астрономія" (спеціалізації – "квантова теорія поля", "теоретична фізика", "фізика високих енергій"). Результати опитування за трьома методиками були перевірені на валідність та допущені до аналізу.

Отже, переважна частина студентів – 70% політологів та 90% фізиків мають домінуючу спрямованість особистості – ділову, орієнтовану на "справу". Основною відмінністю між групами різного фаху є те, що в групі політологів більше представлени інші види спрямованості – "на себе" та "на взаємодію". Зокрема, процент студентів, які мають спрямованість "на себе" становила 17% у політологів проти 6,7% у фізиків, а "на взаємодію" – 13% проти 3% у фізиків, відповідно (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл респондентів політологів та фізиків за типами спрямованості особистості

Середній бал по домінуючій спрямованості "на справу" був вищим у фізиків, ніж у політологів і становив 40 балів проти 38, відповідно (табл.1). Максимальне значення домінуючої спрямованості особистості у фізиків є вищим, ніж у політологів – 48 балів проти 44, відповідно. Рівень двох

інших, не домінуючих спрямованостей особистості "на себе" та "на взаємодію" у політологів наближується до рівня домінуючої, і в середньому становить 29 та 25 балів, а у фізиків – 27 та 23, відповідно. Відрив Це говорить про те, що у студентів-політологів в середньому по групі більше інтересів, ніж результати справи, якою вони займаються, або навчання. В цілому, вони мають більше адаптаційних можливостей до змінних умов.

Таблиця 1

Середній рівень різних типів спрямованості особистості політологів та фізиків, бали

Групи студентів	Спрямованість особистості		
	«на себе»	«на взаємини»	«на справу»
в середньому по групі			
політологи	29	25	36
фізики	27	23	40
в середньому по домінантному типу спрямованості			
політологи	35	37	38
фізики	35	45	40

Цікавим є той факт, що статева структура частки осіб з домінантною спрямованістю "на справу" в обох фахових підгрупах відповідає загальній статейній структурі підгруп. У політологів вона розподілена майже порівну (52% юнаків та 48% юнок), а у фізиків юнаки переважали майже вдвічі (70,4% юнаків та 29,6% юнок, відповідно). Спрямованість "на себе" у політологів була розподілена майже однаково (10 та 7% відповідно), а у фізиків цю спрямованість мала лише одна юнка (3%). Спрямованість "на взаємодію" у політологів мали 13% юнок, а у фізиків – лише один юнак (3%).

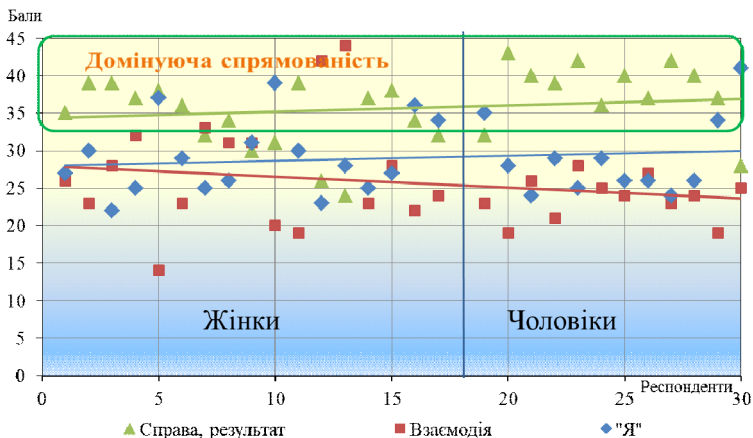
Як видно з рис. 2, спрямованість "на справу" вища у юнок серед політологів, та юнаків серед фізиків. Спрямованість "на себе" в розрізі статей не має сильних відхилень між статями, а "на взаємодію" – вище у юнок-політологів, та юнаків-фізиків.

Рівень задоволеності життям за методикою "Індекс життєвої задоволеності", ІЖЗ (Н.Паніної) та "Шкала задоволеності життям", ШЗЖ (Е.Дінера) у студентів-політологів та студентів-фізиків в середньому, однаковий і становить 25,37 та 25,6 бали за методикою ІЖЗ. Згідно з методикою, 27- 35 балів вказує на високий рівень, 19-26 балів – середній, 7-18 балів – низький рівень. За методикою ШЗЖ, задоволеність по обох групах становить в середньому, 21,2 та 19,7 бали, відповідно, що теж є середнім рівнем задоволеності життям (максимальне значення становить 35 бали).

Найвищий рівень задоволеності життям за ІЖЗ був не за домінуючою спрямованістю, а спрямованістю "на взаємодію" у юнок-політологів

і становив 29,25 бали, потім у юнок за домінуючою спрямованістю – "на справу", 27,8 бали, у юнака-фізика із спрямованістю "на взаємодію" -26 бали. Найнижчий рівень задоволеності життям за ІЖЗ у обох підгрупах у був респондентів із спрямованістю "на себе" – 20,33 у політологів (юнаки -18,5, юнки – 21,25 бали), та 23 бали у фізиків.

Студенти-політологи

Студенти-фізики

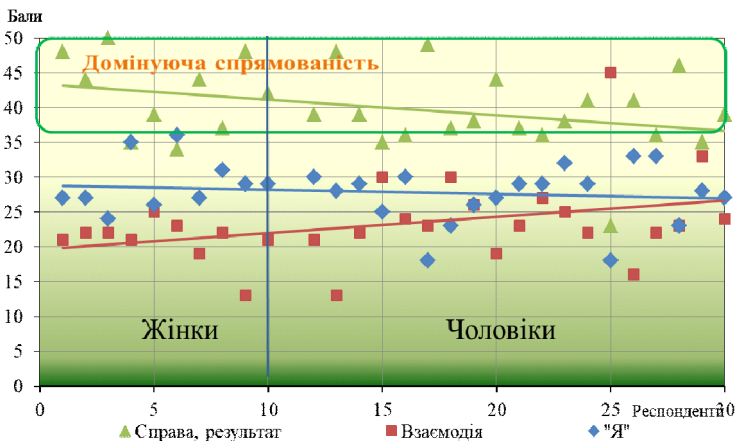

Рис. 2. Динаміка різних типів спрямованості особистості у політологів та фізиків

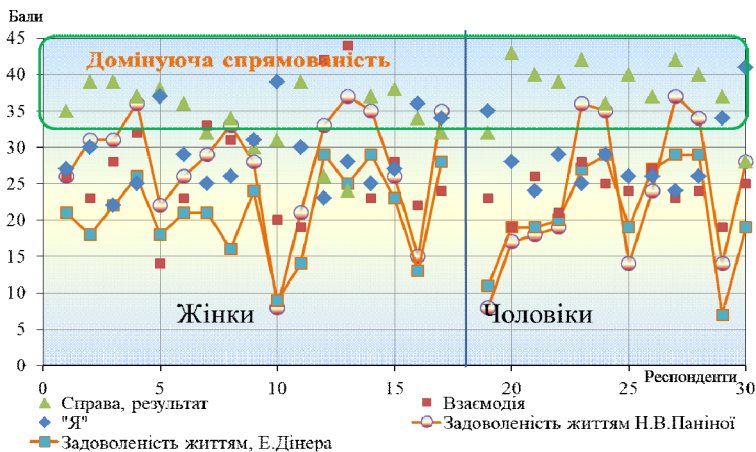
Результати опитування за методикою ІЖЗ Е. Дінера подібні. Загальний рівень задоволеності життям дещо вищий у політологів – 21,2 проти 19,7

балів у фізиків. Найвищий рівень у респондентів із спрямованістю "на взаємодію" – 25 балів у юнаків-фізиків та 24,8 бали у юнок-політологів. Найнижчий рівень задоволеності життям у респондентів із спрямованістю "на себе".

Тренди рівня задоволеності життям (рис.3) показують, що у політологів вона має більший розмах значень і нижча у юнаків. Рівень задоволеності життям у політологів вищий, ніж у фізиків, а динаміка трендів за обома методиками є подібною.

Політологи

Фізики

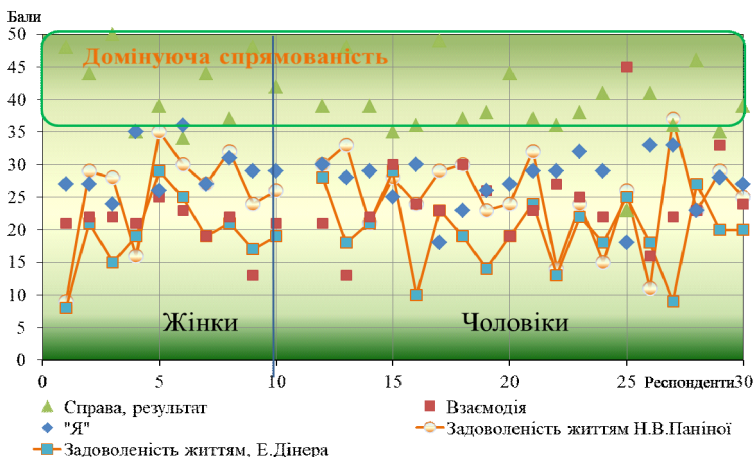

Рис. 3. Рівень задоволеності життям у студентів-політологів та фізиків

Аналіз шкал за методикою ІЖЗ (Н.Паніна) показав, що найбільш успішними сферами життя особистості, що впливають на рівень задоволеності її життям в цілому і які вона оцінює найвищими балами (з 8 максимальних) є 6,6 бали по шкалі "інтерес до життя" у юнаків-фізиків, 6,5 "оптимізм" та 6,1 бали "досягнення цілей" у юнок-політологів. В середньому по групах найвищі бали у політологів по шкалі "оптимізм", 5,9 бали та "досягнення цілей", 5,7 бали, у фізиків – по шкалі "досягнення цілей", 5,7 бали.

Таким чином, найбільш проблемними сферами життя, які негативно позначаються на загальному рівні життєвої задоволеності (згідно з методикою ІЖЗ, Н.Паніної) це шкали з найменшими балами – "самооцінка" 4-4,3 у юнаків та юнок фізиків та юнаків політологів. В цілому по групі ця шкала була оцінена у 4,4 бали, що теж є досить низьким показником.

Для з'ясування взаємозв'язку між видами домінуючої спрямованості особистості та задоволеністю життям, нами було здійснено аналіз даних по всій виборці (n=60) методами математичної статистики у програмі IBM SPSS Statistica 25. В результаті регресійно-кореляційного аналізу було зроблено аналіз впливу типів спрямованості особистості, віку, та шкал різних сфер життя особистості згідно з методикою ІЖЗ на задоволеність життям за обома методиками – ІЖЗ (Н.Паніної) та ШЗЖ (Е Дінера).

Перша та друга регресійні моделі мають загальний коефіцієнт кореляції $r = 0,924$ та $r = 0,807$ свідчить про наявність тісного лінійного взаємозв'язку між параметрами, які досліджуються. Перша модель становить 85,4% випадків, що робить її універсальною. Значення показників становить нуль, отже вона є справедливою для всієї генеральної сукупності в цілому (табл.2).

Таблиця 2

Показники регресійного аналізу, модель 1 та 2

Регресійна модель	R	R-квадрат	Скоректований R-квадрат	Стандартна помилка оцінки
1.	0,924	0,854	0,827	3,255
2.	0,807	0,652	0,588	3,777

В результаті регресійного аналізу, ми виявили три значимі шкали, які найбільше впливали на показник задоволеності життям за ІЖЗ. Це – "оптимізм", "самооцінка" та "досягнення цілей". Однак "оптимізм" впливає вдвічі більше ніж дві наступні ($b = 0,459$ проти $0,26$ та $0,261$). За результатами другої регресійної моделі, ми з'ясували, що найбільший на рівень задоволеності життя за ШЗЖ мав показник "активність" ($b = 0,547$), значимість нуль.

Кореляційний аналіз в цілому по виборці не дав високих результатів щодо впливу спрямованості особистості на задоволеності життям, однак ми наведемо її показники теж. Отже, спрямованість "на взаємодію" має позитивний вплив на рівень задоволеності життям за обома методиками

ІЖЗ та ШЗЖ, а спрямованість "на себе" обернений вплив. Суттєвого впливу спрямованість "на справу" не мала зовсім.

Таблиця 3

Кореляційний зв'язок між типами спрямованості особистості та задоволеністю життям за методиками ІЖЗ та ШЗЖ

Спрямованість особистості	Коефіцієнт кореляції	
	задоволеність життям, ІЖЗ	задоволеність життям, ШЗЖ
на себе	-0,346**	-0,400**
на взаємодію	0,390**	0,364**
на справу	-0,101	-0,138

** значимість двосторонньої кореляції 0,001 – висока.

Тепер розглянемо вплив різних шкал за методикою ІЗЖН.Паніної на рівень задоволеності життям за обома методиками (табл. 4). Результати кореляції подібні до регресійного аналізу. Отже рівень задоволеності життям за ІЖЗ та ШЗЖ пов'язаний з "оптимізмом", $r=0,8$ та $0,6$, "самооцінкою", $r=0,7$ та $0,5$, "активністю", $r=0,7$ та "досягненням цілей", $r=0,7$ та $0,6$, та "самооцінкою" $r=0,5$.

Таблиця 4

Коефіцієнт кореляції за шкалами ІЖЗ та задоволеністю життям за методикою ІЖЗ (Н.В.Паніної) та ШЗЖ (Е.Дінера)

Шкали ІЖЗ	Коефіцієнт кореляції	
	задоволеність життям, ІЖЗ	задоволеність життям, ШЗЖ
інтерес до життя	0,470	0,428
активність	0,682	0,726
досягнення цілей	0,648	0,489
самооцінка	0,700	0,546
оптимізм	0,805	0,558

Таким чином, ось які характеристики ставлення особистості до життя за ІЖЗ, впливають на рівень задоволеності життям за обома методиками:

1. Інтерес до життя – проявляється у прагненнях, нахилах, захопленні.
2. Послідовність у досягненні цілей проявляється у рішучості, стійкості, цілеспрямованості. Низькі показники за цією шкалою свідчать про пасивне ставлення та примирення з життєвими невдачами.
3. Досягнення цілей є впевненістю у здатності досягати важливих для себе цілей.
4. Самооцінка є позитивною оцінкою себе та власних вчинків і якостей.
5. Оптимізм є загальним фоном настрою задоволеністю від життя.

Результати кореляційного аналізу в розрізі фахових підгруп наступні: У політологів спрямованість "на взаємодію" має високу кореляцію (0,5) із задоволеністю життям, визначеною за ІЖЗ. Спрямованість "на себе" має обернений вплив на показники задоволеності життям за обома методиками – ІЖЗ та ШЗЖ (-0,5 та -0,6, відповідно). Ставлення до себе та до життя, що відповідають шкалам ІЖЗ, мають прямий вплив на задоволеність життям за обома методиками у політологів та за двома-чотирма шкалами у фізиків (таблиця 5).

Таблиця 5

Кореляція між типами спрямованості особистості та задоволеності життям за методиками ІЖЗ (Н.В.Паніною) та ШЗЖ (Е.Дінер)

Фактори	Політологи		Фізики	
	задоволеність життям, ІЖЗ	задоволеність життям, ШЗЖ	задоволеність життям, ІЖЗ	задоволеність життям, ШЗЖ
Спрямованість особистості				
на себе	-0,493	-0,572	-	-
на взаємодію	0,527	-	-	-
на справу	-	-	-	-
Шкали ІЖЗ				
інтерес до життя	0,568	0,544	-	-
активність	0,805	0,723	0,519	0,719
досягнення цілей	0,749	0,458	0,505	0,544
самооцінка	0,815	0,667	0,586	-
оптимізм	0,828	0,746	0,787	-

Відсутність результатів за домінуючою спрямованістю в обох підгрупах свідчить про відсутність кореляційного зв'язку між спрямованістю особистості "на справу" та задоволеністю життям. У підгрупі фізиків інші спрямованості не були достатньо представлені, тому розрахунки неможливі.

Підсумовуючи результати нашого дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Задоволеність життям обрахована за ІЖЗ та ШЗЖ є найвищою у осіб, які мають спрямованість "на взаємодію" і низькою у осіб із спрямованістю "на себе". Особи із спрямованістю "на справу" мали середній рівень задоволеності життям за обома методиками.

2. Задоволеність життям залежить від таких особистісних характеристик, які теж відносяться до спрямованості особистості та визначаються ІЖЗ – оптимізм, самооцінка, активність та досягнення цілей. Вони до-

помагають особистості у її самореалізації та самоствердженні і у такий спосіб впливають на її задоволеність життям.

3. Домінуючий тип спрямованості особистості, що визначається за методикою Б.Басса, адаптованої В.Смекалом-М.Кучерою, показує як особистість здійснює свою поточну діяльність та які цінності та здібності є пріоритетними для неї у цей час – результат справи чи взаємодія, власна думка тощо.

4. Значна перевага одного виду спрямованості особистості над двома іншими говорить про значну концентрацію потреб, нахилів, інтересів, здібностей та установок, які підтримують цей тип спрямованості особистості. Це також може свідчити про відсутність нахилів, здібностей і інтересів для прояву інших видів спрямованості. Зокрема, деякі респонденти із значною перевагою спрямованості "на справу" зазначали, що мають ускладнення у спілкуванні, відстоюванні власної позиції і зовсім не задоволені своїм життям.

5. Спрямованість особистості є багатовимірним інтегральним показником, яке, окрім трьох основних векторів, має багато інших характеристик особистості, що дозволяють їй бути успішною та задоволеною своїм життям.

Подальші розвідки у дослідженні питання задоволеності життям та спрямованості особистості можна вести із використанням інших підходів та методики визначення спрямованості особистості та задоволеності життям, а також в умовах вибірки з більшою репрезентативністю різних типів спрямованості особистості.

Список використаних джерел

1. Аргайл М. Психология счастья. 2-е изд. СПб.: Питер, 2003. 271 с.
2. Божович, Л.Н. Проблемы формирования личности / Л.И. Божович; под ред. Д.И. Фельдштейна М.: Институт практической психологии, Воронеж: НПО МОДЭК, 1995. 352 с.
3. Джидарьян И.А. Психология счастья и оптимизма / И.А. Джидарьян М.: Изд-во "Институт психологии РАН", 2013. 268 с.
4. Коваленко А.Б. Соціальна психологія: Підручник / А.Б.Коваленко, М.Н. Корнев К.: Геопринт, 2006. 393 с
5. Колесов Д.М. Направленность личности // Развитие личности. 2008. №4. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/napravlennost-lichnosti>.
6. Куликов Л. В. Субъективное благополучие личности. Ананьевские чтения: мат. науч.- практич. конф. (Санкт-Петербург, 23-25 окт. 2007 г.). СПб., 2007. С. 162-164.
7. Куликов Л.В. Детерминанты удовлетворенности жизнью / Л.В. Куликов // Общество и политика. СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та. 2008. 510 с.

8. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность.: 2-е изд. М. : Смысл; "Академия", 2005. 345 с.

9. Неймарк М.С, Толстых Н.Н. Направленность личности: взгляд из 2012 года // Вестник СПбГУ. Серия 16: Психология. Педагогика. 2013. №1. с.5-13.Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/napravlennost-lichnosti-vzglyad-iz-2012-goda>

10. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2003. 512 с.

11. Селигман Мартин Э.П. Новая позитивная психология. М.: София, 2006. 347 с.

12. Diener E., Emmons R.A., Larsen R.J., Griffin S. The Satisfaction with Life Scale. Journal of Personality Assessment, 1985, 49 (1). P. 71-75.

13. Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2019). World Happiness Report 2019, New York: Sustainable Development Solutions Network. <https://worldhappiness.report/ed/2019/>

14. Jahoda M. Current Conceptions of Positive Mental Health/ NY: Basic Books, 1958. 172 p.

15. Ryan R. M., Deci E. L. On happiness and human potentials: a review of research on hedonic and eudaimonic well-being // Annual Review of Psychology, 2001. Vol. 52. P. 141-166.

16. Ryan R., Deci Edvard L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being // American Psychology? 2000. Vol. 55 (1). P. 68-78.

17. Ryff, C.D. Keyes C.L.M. The structure of psychological well-being revisited //Journal of Personality and Social Psychology. – 1995. Vol. 69. – P. 719-727.

18. Sheldon K. M., Kasser T. Psychological threat and extrinsic goal striving Motivation and Emotion, 2008. № 32. P. 37-45.

Spisok vykorystanykh dzherel

1. Argajl M. Psihologija schast'ja. – 2-e izd. – SPb.: Piter, 2003. – 271s.

2. Bozhovich, J.I.H. Problemy formirovaniya lichnosti / L.I. Bozhovich; pod red. D.I. Fel'dshtejna – M.: Institut prakticheskoj psihologii, Voronezh: NPO MODJeK, 1995. – 352 s.

3. Dzhidar'jan I.A. Psihologija schast'ja i optimizma / I.A. Dzhidar'jan – M.: Izd-vo "Institut psihologii RAN", 2013. – 268 s.

4. Kovalenko A.B. Social'na psihologija: Pidruchnik / A.B.Kovalenko, M.N. Kornev – K.: Geoprint, 2006. – 393s

5. Kolesov D.M. Napravlennost' lichnosti // Razvitie lichnosti. 2008. №4. Rezhim dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/n/napravlennost-lichnosti>.

6. Kulikov L. V. Sub#ektivnoe blagopoluchie lichnosti. Anan'evskie chtenija: mat. nauch.- praktich. konf. (Sankt-Peterburg, 23-25 okt. 2007 g.). SPb., 2007. S. 162-164.

7. Kulikov L.V. Determinanty udovletvorennosti zhizn'ju / L.V. Kulikov // Obshhestvo i politika. – SPb.: Izd-vo S.-Peterburgskogo un-ta. – 2008. – 510 s.

8. Leont'ev A. N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost'.: 2-e izd. M. : Smysl; "Akademija", 2005. 345 s.

9. Nejmark M.S, Tolstyh N.N. Napravlenost' lichnosti: vzglyad iz 2012 goda // Vestnik SPbGU. Serija 16: Psihologija. Pedagogika. 2013. №1. s.5-13.Rezhim dostup: <https://cyberleninka.ru/article/n/napravlennost-lichnosti-vzglyad-iz-2012-goda>

10. Rubinshtejn S. L. Bytie i soznanie. Chelovek i mir / S. L. Rubinshtejn. – SPb. : Piter, 2003. – 512 s.

11. Seligman Martin Je.P. Novaja pozitivnaja psihologija. – M.: Sofija, 2006. – 347 c.

12. Diener E., Emmons R.A., Larsen R.J., Griffin S. The Satisfaction with Life Scale. Journal of Personality Assessment, 1985, 49 (1). R. 71-75.

13. Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2019). World Happiness Report 2019, New York: Sustainable Development Solutions Network. <https://worldhappiness.report/ed/2019/>

14. Jahoda M. Current Conceptions of Positive Mental Health/ NY: Basic Books, 1958. 172 p.

15. Ryan R. M., Deci E. L. On happiness and human potentials: a review of research on hedonic and eudaimonic well-being // Annual Review of Psychology, 2001. Vol. 52. R. 141-166.

16. Ryan R., Deci Edvard L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being // American Psychology 2000. Vol. 55 (1). P. 68-78.

17. Ryff, C.D. Keyes C.L.M. The structure of psychological well-being revisited //Journal of Personality and Social Psychology. – 1995. Vol. 69. – P. 719-727.

18. Sheldon K. M., Kasser T. Psychological threat and extrinsic goal striving Motivation and Emotion, 2008. № 32. R. 37-45.

I. Chapko. Personality orientation as a factor of satisfaction with life.

The article researches the influence of personality orientation on satisfaction with life. As a result of the theoretical and empirical analysis it was proved that the orientation of the individual shapes his or her perception of oneself and the world and determines a certain position of the individual in his or her life. It induces activity and tunes into a positive or negative assessment of his or her own results and events, and thus affects the overall assessment of the satisfaction of the individual with life. The article reveals the complexity of determining the indicator of satisfaction with life as a subjective evaluation category.

The advantages of the methods chosen for the study "Definition of the personality orientation" (B. Bass's "Orientation inventory", adapted by V. Smekal and M. Kucera), "Life Satisfaction Index" (B. Neugarten, adapted by N.V.Panina), Satisfaction With Life Scale of E.Diener are presented in this work.

According to the results of the empirical study, it was determined that interaction-orientated individuals displayed the highest level of satisfaction with life. There is a positive correlation between the "interaction" orientation and the satisfaction with life, as well as the negative correlation between the "self" orientation and satisfaction with life. Mutual influence of the "task" orientation and the satisfaction with life was not established.

It was determined that optimism, self-esteem, confidence in achieving one's goals and active position has the greatest influence on the level of satisfaction with life. An empirical study was carried out based on the example of early adolescent students of the Philosophical and Physics Departments of the Kyiv Taras Shevchenko National University.

Keywords: *personality orientation, life satisfaction, youth, early adult period, students*

Отримано: 10.06.2019

УДК 159.926

Н.В. Чорна

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Н.В. Чорна. Ціннісні орієнтації як важлива передумова становлення музичної культури особистості. У статті аналізуються ціннісні орієнтації особистості крізь призму поняття "музична культура особистості". Показано, що основу музичної культури особистості складає досвід людського спілкування й чуття на рівні мікро- та макрогрупи. Музичне спілкування займає особливе місце в структурі загальної культури особистості. Доведено, що становлення музичної культури майбутнього психолога тісно пов'язане із процесом розуміння естетичної інформації, музична культура постає як властивість особистості, що інтегрує музичні, комунікативні знання, цінності, досвід, реалізація яких дозволяє досягати взаєморозуміння між суб'єктами психологічної діяльності й вирізняє наступні компоненти: культуру почуттів, культуру мислення, культуру мовлення і культуру здоров'я.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, культура, особистість, музична культура, становлення музичної культури, музичне спілкування.

Н.В. Чорна. Ценностные ориентации как важная предпосылка становления музыкальной культуры личности. В статье анализируются ценностные ориентации личности сквозь призму понятия "музыкальная культура личности". Показано, что основу музыкальной культуры личности составляет опыт человеческого общения и чувства на уровне микро- и макрогруппы. Музыкальное общение занимает особое место в структуре общей культуры личности. Доказано, что становление музыкальной культуры будущего психолога тесно связано с процессом понимания эстетической информации, музыкальная культура предстает как свойство личности, ин-